

som forklarer forskydningen af befolkningen mod øst samt omlægningen af landbruget fra ensidig agerdyrkning til dyrkning kombineret med avl og salg af kvæg. Yderst interessant fra personhistorisk synsvinkel er forfatterens klarlægning af adelsfamiliernes vandring fra vest til øst. Den gamle sønderjydske adel forsvandt i det 14. årh. og blev hurtigt erstattet af tysk og slesvig-holstensk indvandreradel, der indtog de græsrigge godser i øst: familier som Lembek og Ahlefeldt bliver på kort tid storgodsejere, panteindhavere og administratorer under Valdemar Atterdag og dronning Margrethe I, medens hele det sønderjydske midterland blev uden ridere – vest for ishavsranden findes heller ingen senmiddelalderlige voldsteder. Derved skabes en klassebevidst gårdejerstand, der har sat sit præg på landsdelens østlige egne.

Klart, pædagogisk og forebilledligt kortfattet fremlægger Gregersen sine teorier, der måske nok vil vække diskussion vedr. detaljer, men turde stå sig godt som helhedsbillede. Er der intet, der savnes i denne veldokumenterede fremstilling? Jo, en sammenfatning på tysk.

Michael Linton

Ole Ventegodt: *Redere, rejser og regnskaber. Et par flensborgske partrederiregnskaber 1783-1812*. (Udgivet af studieafdelingen ved dansk Centralbibliotek for Sydslesvig. Flensborg, 1989). 258 s., 148 kr.

I byarkivet i Flensborg har forfatteren fundet to originale regnskaber fra et par af byens partsrederier. Oprindeligt var det meningen at materialet skulle danne grundlag for en længerevarende undersøgelse af søfartsforhold i byen, men da forfatteren af forskellige grunde måtte opgive sine studieplaner, blev resultatet også et andet.

Det, der her lægges frem, er da også mere snævert knyttet til de bevarede regnskaber, end det oprindeligt var tænkt, og det der møder læseren er derfor ikke nogen forskningsmæssig syntese, men en bearbejdelse af regnskabsbøgerne, så læseren kan følge skibenes rejser enkeltvis. Det er sådan set et udmærket kompromis, når det større projekt nu måtte opgives. Det kan så være op til andre, at sætte resultaterne ind i en sammenhæng.

Læseren møder i fremstillingen en strøm af detaljer: Vi hører om ladninger, skibshavarier, omkostninger ved fremskaffelse af udrustning, og hvad nu ellers skipper og reder har betroet deres regnskabsbøger.

Fremstillingen er godt illustreret, og der er lagt vægt på at gengive kort, der viser de destinationer, som omtales under de enkelte rejser.

I en kort afslutning bemærker udgiveren, at skibene var repræsentative for byens handelsflåde, og det samme mener han også at kunne sige om rederne. Og, det bliver bogen jo ikke mindre interessant af.

Henrik Fode

NORDEN

Diplomatarium Norvegicum XXII første halvbind. (Utg. af Norsk Historisk Kjeldekrift-institutt, Oslo 1990). 416 s.

Efter 140 års tålmodigt udgivelsesar-

bejde er 'Diplomatarium Norvegicum' nået til bind 22, og arbejdet synes langt fra at være afsluttet. For medens middelalderkilderne vel er udtømt, er mulighederne i 1500-tallet stadig legio. Det foreliggende halvbind omfatter

kun perioden 1498-1536, men af de godt halvfjerde hundrede breve og diplomer, som trykkes – eller rundhåndet genpubliceres – stammer godt tre femtedele fra det sidste tiår.

Mest iøjnefaldende er det, at lidt over tre fjerdedele af brevmaterialet 1529-36 er hentet fra lensmanden på Bergenhus, Esge Billes privatarkiv (hvoraf også andre dele allerede er publiceret). Ligesom svigerfaderen Henrik Krummedige og fætterten Mogens Gyldenstjerne på Akeshus synes Esge Bille at have gemt enhver stump post (det blev til 13 pakker, nu i Rigsarkivet); men da hr. Henrik var sat ud af spillet 1524 (og døde 1530) får Esge Billes og fætterens arkiver en helt central kildefunktion (jævn-sides Münchenarkivet). På denne måde bliver dette halvbind en meget væsentlig kildesamling til Norges tragiske skæbne forud for selvstændighedstabet.

Naturligvis indeholder værket også andre kilder af væsentlig interesse. Ikke mindst ærkebiskop Olaf Engelbrekts-ssons lange – og tendentiøse – redegørelse for sin politik under grevefejden og revolten ved nytåret 1536 (nr. 285).

Erling Ladewig Petersen

Peter Englund: *Det hotade huset. Adliga föreställningar om samhället under stormaktstiden*. (Atlantis, 1989). 344 s.

Forf. blev kendt af en større offentlighed, da han i 1988 udgav bogen »Poltava. Berättelsen om en armés undergång«. At den blev en bestseller skyldtes ikke blot, at bogen handlede om Karl XII, der synes lige så godt stof i Sverige som Christian IV her i landet, men også at der var tale om en yderst velskrevet bog. Mange historiske undersøgelser når ikke ud til videre kredse p.g.a. præsentationsformen. Det er dette, Englund har villet råde bod på.

Den flydende fremstillingsform føl-

ges op i det foreliggende værk, der ligeledes udgives på et kommercielt forlag, og kun fremtiden og salgstallet vil vise, om det er muligt at gentage successen med et tungere og mindre tilgængeligt emne som adelens samfundssyn i 1600-tallet. Eksempelvis indledes bogen med en diskussion af begreberne ideologi og mentalitet. »Populariseringen« af emnet har imidlertid også sine ulemper. Det medfører dels en vis depræciserings – forf. anvender hyppigt vage termer samt forbehold – dels en »bred« fremstillingsform med talrige gentagelser. Knap så tilgængelig er bogen for den forsker, der vil benytte referencesystemet, skønt også noteapparatet er præget af forf.s pædagogiske overvejelser. Noterne rummer bl.a. en række supplerende oplysninger om omtalte personer. Forf. anvender det ofte benyttede referencesystem med angivelse af forfatter samt årstal, og hvor bogens titel må findes ved opslag i den efterfølgende bibliografi. Dette lidt omstændelige system fungerer blot ikke helt tilfredsstillende. Dels er kilde- og litteraturfortegnelsen opdelt i utrykte kilder, trykte kilder, litteratur samt forkortelser, hvilket kan kræve flere opslag, før man finder det pågældende værk. Overskueligheden lettes heller ikke af, at udgivelsesår i bibliografien anføres til sidst. At enkelte forfatternavne er fejlagtigt stavet, volder ikke de store problemer; vanskeligere bliver det, når der f.eks. (n. 64, s. 268) henvises til Nilsson 1984, og der i litteraturlisten optræder Nilsson 1984A og 1984B. Nok så hjælpeløs står man ved henvisningerne til Revera 1976 (n. 3, s. 263), til Florén 1988 (n. 66, s. 275), til Ylikangas 1975 (n. 130, s. 308) eller til Ågren 1973 (n. 2, s. 312), idet ingen af disse arbejder findes i litteraturlisten. Når man ved benyttelsen af bogen desuden finder flere fejlagtige henvisninger, er denne del af bogen præget af hastværk.